

HELSIDAN

Därför är revolutionen i Egypten inget att rädas

Utnötningsstriden i Egypten är en kamp mellan frihet och förtryck. En av de grymaste ironierna i situationen är hur väst mår om en "laglig" övergång – som om Egypten inte befunnit sig i undantagstillstånd sedan många år, skriver Slavoj Zizek.

I"Der Streit der Fakultäten" (fakulteternas kamp), som skrevs i mitten av 1790-talet, reste Immanuel Kant en enkel men svår fråga: existerar ett verkligt framsteg i historien? (Han menade etiska och frihetliga framsteg, inte bara materiell utveckling.)

Kant medgav att den faktiska historien är ambivalent på den punkten och inte lånar sig till några enkla bevis: tänk på hur 1900-talet bar med sig välfärd och demokrati utan tidigare motstycke, men också förintelse och Gulag... Ändå drog han slutsatsen att även om framsteg inte kan bevisas går det att urskilja tecken som tyder på att framsteg är möjliga.

Kant tolkade franska revolutionen som ett sådant tecken på frihetens möjlighet: det hittills otänkbara inträffade, ett helt folk krävde oförskräckt sin frihet och jämlikhet. Än viktigare än det ofta blodiga skeende som utspelades på Paris gator var för Kant den entusiasm som händelserna i Frankrike gav upphov till hos sympatiskt inställda betraktare runt om i Europa (men också i Haiti!):

"Den revolution som just rullats igång av ett folk som tycks fyllt av kraft och ande kan antingen lyckas eller misslyckas och orsaka misär och grymhet. Ändå får revolutionen alla åskådare (som inte själva fångats av den) att entusiastiskt ta ställning i sina hjärtan, vilket – då det inte sker utan risk – bara kan bero på ett moraliskt anlag i den mänskliga arten."

PASSAR INTE DESSA ORD också perfekt in på det pågående egyptiska upproret? Den franska revolutionen var för Kant ett historiskt tecken i trefaldig bemärkelse: *signum rememorativum*, *demonstrativum*, och *prognosticum* (hågkomstens, påvisandets och förutsägelsens tecken). Den egyptiska resningen är på samma sätt ett tecken där man hör minnet av det långa förflutnas auktoritära förtryck och kampen för att avskaffa det; en händelse som *nu visar* på möjligheten av en förändring; och ett hopp om *framtida* landvinning.

Vilka tvivel, farhågor och kompromisser vi än bär med oss var vi alla, i det där ögonblicket av entusiasm, fria och delaktiga i mänsklighetens universella frihet. All skepsis som hördes bakom stängda dörrar, även från många bekymrade radikaler, visade sig vara obefogad.

För det första kan man inte undgå att notera den "mirakulösa" karaktären på händelserna i Egypten: någonting inträffade som få hade förutsett, något som motsade experternas bedömningar, som om upproret inte bara var ett resultat av sociala faktorer utan av en främmande krafts ingripande i historien, en kraft som vi rent platoniskt kan kalla den eviga idén om frihet, rättvisa och värdighet.

För det andra var upproret universellt: det var omedelbart möjligt för oss runt om i världen att identifiera oss med det, att förstå vad det handlade om utan att behöva en kulturell analys av de specifika dragen i det egyptiska samhället. I

FOTO: BEN CURTIS/AP

"Det är inte bara att regimen förlorar sin legitimitet, dess maktutövning som sådan uppfattas som en impotent panikreaktion."

motsats till den iranska revolutionen 1979 (där vänstern var tvungen att smuggla in sitt budskap i det rådande islamistiska ramverket) är det tydligt att detta ramverk är ett universellt och sekulärt rop på frihet och rättvisa, så att det muslimska brödrskapet tvingades anpassa sig till detta sekulära språk.

Den mest sublima stunden var när muslimer och kopter förenade sig i en gemensam bön på Tahrirtorget där de sjöng "Vi är En!" och på så vis gav det bästa svaret på allt sekteristiskt, religiöst våld.

De neokonservativa som kritiserar multikulturalismen med hänvisning till universella värden som frihet och demokrati konfronteras nu med sanningens ögonblick: så ni vill ha frihet och demokrati? Det är vad folk i Egypten kräver, så varför är ni så besvärade? Är det för att demonstranterna i Egypten i anslutning till frihet och värdighet också nämner social och ekonomisk rättvisa, inte bara marknadens frihet?

För det tredje var demonstranternas våld rent symboliskt, en akt av radikal och kollektiv civil olydnad: de upphävde statens auktoritet – det var inte bara en inre frigörelse, utan en social akt av att bryta den frivilliga träldomens bojar. Det fysiska våldet åstadkoms av de inhyrda Mubarak-huliganer som kom till Tahrirtorget på hästar och kameler och klädde upp demonstranter; det värsta demonstranterna gjorde var att försvara sig själva.

För det fjärde handlade, trots all stridslystnad, demonstranternas budskap inte om att döda. Kravet var att Mubarak skulle bort, att han skulle lämna både sin position och landet, och på så vis öppna för frihet i Egypten, en frihet från vilken ingen är exkluderad – demonstranternas rop till armén och till och med till den hatade polisen var inte "Död åt er!", utan "Vi är bröder! Kom med oss!". Detta sista drag särskiljer tydligt emancipatoriska demonstrationer från högerpopulistiska: även om mobilisering från höger proklamerar folkets organiska enhet så upprätthålls denna enhet av ett rop på förintande av den utsedda fienden (judar, förrädare...)

SÅ VAR STÅR VI NU? När en auktoritär regim närmar sig sin slutgiltiga kris sker upplösningen som regel i två steg. Innan dess verkliga kollaps inträffar en mystisk brytning: plötsligt vet alla människor att spelet är över, de är helt enkelt inte längre rädda. Det är inte bara att regimen förlorar sin legitimitet, dess maktutövning som sådan uppfattas som en impotent panikreaktion.

Vi känner alla igen den klassiska scenen från teknade serier: katten kommer fram till ett stup, men fortsätter att gå, obekymrad om det faktum att den inte har någon mark under tassarna; den börjar falla först när den tittar ner och upptäcker avgrunden. När regimen förlorar sin auktoritet är den som en katt över bräddjupet: för att falla behöver den bara påminnas om att titta ner...

I "Shahernas shah", en klassisk berättelse om iranska revolutionen 1979, lokaliserade Ryszard Kapuscinski det exakta ögonblicket för denna brytning: vid ett övergångsställe i Teheran vägrade en enskild demonstrant att röra sig ur fläcken när en polis skrek att han skulle flytta på sig, och den generade polisen bara drog sig tillbaka. Efter ett par timmar kände hela Teheran till incidenten och även om gatustrider fortsatte i veckor visste alla på något sätt att spelet redan var slut.

Pågår något liknande nu i Egypten? Under ett

par dagar såg det ut som om spelet var över och Mubarak redan befann sig i samma situation som vår omtalade katt. Men vad som pågått under de senaste dagarna är en välplanerad operation för att kidnappa revolutionen. Operationens obscenitet är makalös: som före detta chef för underretsetjänsten är den nya vicepresidenten Omar Suleiman personligen ansvarig för masstortyr – är detta det "mänskliga ansiktet" på den regim som ska ansvara för övergången till demokrati?

Den långdragna utnötningsstrid som nu pågår i Egypten är inte en konflikt mellan visioner, det är en konflikt mellan en vision om frihet och en makt som blint klamrar sig fast och utnyttjar alla tänkbara medel – terror, matbrist, ren trötthet, mutande med höjda löner – för att kväsa viljan till frihet.

NÄR PRESIDENT OBAMA välkomnade upproret som ett legitimt åsiktsuttryck som krävde ett erkännande av regeringen blev förvirringen total: folksamlingarna i Kairo och Alexandria vill inte ha sina krav erkända av regeringen, de förnekar regeringens själva legitimitet. De vill inte ha Mubarak som en dialogpartner, de vill att Mubarak ska gå. De vill inte bara ha en ny regering som lyssnar på deras åsikt, de utgör själva sanningen i den egyptiska situationen.

Mubarak förstår detta mycket bättre än Obama: här finns inget utrymme för kompromiss, på samma sätt som det utrymme saknades när de kommunistiska regimerna utmanades under slutet av 1980-talet. Antingen faller hela Mubaraks maktbygge eller också absorberas upproret och blir förrätt.

Och vad ska man säga om farhågorna för att en ny regering efter Mubarak kan bli mer fientlig mot Israel? Om den nya regeringen blir uttrycket för ett folk som stolt njuter av sin frihet finns ingenting att frukta: antisemitism kan bara växa när det råder förtvivlan och förtryck. Det pågående upproret erbjuder på så vis en unik chans att försvaga antisemitismen – om Israel slutar att förlita sig på arabiska tyranner som hatas av sina folk.

Ett CNN-inslag från en egyptisk provins visade hur regeringen sprider rykten om att organisationerna av protester och utländska journalister har blivit ditskickade av judar för att försvaga Egypten – så mycket för Mubarak som judarnas vän...

EN AV DE GRYMMASTE ironierna i situationen är hur väst mår om att övergången måste ske på ett "lagligt" sätt – som om Egypten fram till nu skulle ha haft rättssäkerhet! Har vi redan glömt att Egypten under många år har befunnit sig i ett permanent undantagstillstånd som utlystes av Mubarakregimen?

Lag och rättssäkerhet har varit något som Mubarak skjutit på obestämd framtid, vilket har försatt hela landet i ett tillstånd av politisk orolighet. Det har kvävt det genuint politiska livet, så att det framstår som fullt rimligt att så många människor på Kairos gator nu hävdar att de känner sig levande för första gången i sina liv. Det är avgörande att denna känsla av att "känna sig levande" inte blir begrävd under de kommande förhandlingarnas cyniska *realpolitik*.

SLAVOJ ZIZEK

Filosof och kulturkritiker verksam som professor vid University of London och University of Ljubljana.

Översättning från engelska: Sverker Lenas kulturdebatt@dn.se

LÄS PÅ DN.SE

Läs fler artiklar om revolutionen i Egypten.

DN.se